

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PSIHIJATRIJSKE MANIFESTACIJE POST COVID-19 U PRIMARNOJ ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

dr Nevena Terzić-Malenčić

specijalista psihijatrije

Dom zdravlja „Novi Sad“

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

POST AKUTNI /PRODUŽENI/ COVID (eng. COVID long)

- Multisitemska bolest
- Pacijenti se mogu podeliti u dve grupe:
 - a) Simptomi traju duže od 4 nedelje od pojavljivanja prvih simptoma
 - b) Simptomi traju duže od 12 nedelja – hronični kovid.

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

POST AKUTNI COVID

- Smatra se da oko 10% od ukupnog broja obolelih ima neku vrstu produženog kovida
- Nedavno američko istraživanje pokazalo je da se samo 65% ljudi vratilo na svoj prethodni nivo zdravlja unutar 14-21 dan nakon pozitivnog testa

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

POST AKUTNI COVID

- ❑ Nije poznato zašto se kod nekih pacijenata oporavak produžava.
- ❑ Mogući uzročnici:
 - slab ili odsutan imunološki odgovor
 - relaps ili reinfekcije
 - inflamatorne i druge imunološke reakcije
 - Loš fizički status
 - psihološki faktori (posttraumatski stres)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PREMA ISTRAŽIVANJU, RAĐENOM OD 2019. DO 2020.

(časopis „Lancet’s E Clinical Medicine)

- U post COVID-u se javlja preko 200 simptoma koji uključuju čak deset organskih sistema u telu
- Tegobe mogu da traju mesecima nakon infekcije
- Prosečni pacijent u produženom kovidu borio se sa 56 simptoma koji su trajali više od šest meseci
- Skoro polovina ispitanika je, zbog bolesti, manje radila
- Svaki peti pacijent nije uopšte bio u stanju da radi.

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

SIMPTOMI

- OPŠTI** (hronični umor, povišen D-dimera, febrilnost, gubitak čula mirisa i ukusa, osipi..)
- RESPIRATORNI sa komplikacijama** (smanjen plućni kapacitet, plućne tromboze, fibroza..)
- KARDIOLOŠKI** sa komplikacijama (perikardni izliv, srč. Insuficijencija, miokardiopatije..)
- NEUROLOŠKI i skeletno-muskularnog** (CVI, Reum.artritis..)
- ENDOKRINI i metabolički**
- PSIHOLOŠKI**

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

UTICAJ COVIDA-19 NA MOZAK

- Dosadašnja ispitivanja pokazuju vezu između kovida 19 i povećanog rizika od mentalnih i neuroloških problema - anksioznosti, krvarenja u mozgu, depresije..
- Postoji li specifičnog sindroma kao posledica dejstva KOVID-a na mozak? (pretpostavka koja tek treba da bude dokazana)
- Ne zna se na koji je način korona virus odgovoran za ove tegobe (neophodna dalja ispitivanja)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

UTICAJ COVIDA-19 NA MOZAK

- ❑ Sitnim mehanizmima i mikrovaskularnim promenama u mozgu, virus može da “kvari” rad mozga i dovodi do neuroloških i/ili psihijatrijskih tegoba u zavisnosti od toga koji je deo mozga pogodjen
- ❑ Uticaj virusa na čulo mirisa i ukusa je znak dejstva na ushodnim vlaknima koji idu ka prefrontalom korteksu (odgovoran za kognitivne funkcije poput planiranja, pamćenja, organizacije...)
- ❑ Radi se o reakcijama biološke prirode, a ne nužno psihološko-socijalne

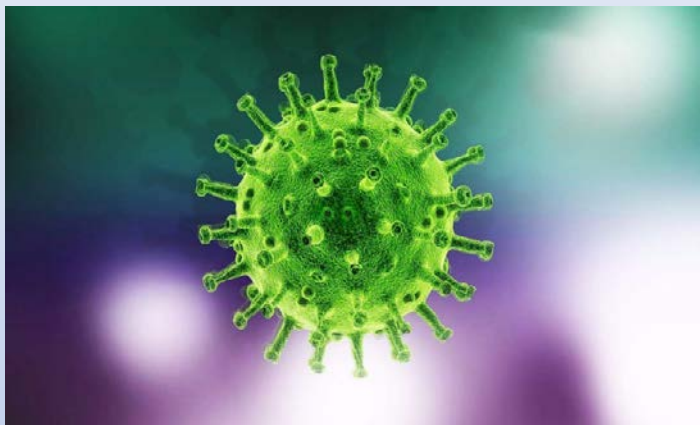

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

STATISTIKA

- 3 meseca nakon bolesti, 1 od 5 izlečenih pacijenata je prvi put u životu imao mentalne probleme, kao što su anksioznost, depresija ili nesanica
- Trećina pacijenata obolelih od kovida 19 razvija simptome neuroloških ili psihijatrijskih posledica u periodu od 6 meseci posle dijagnoze.

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

POST AKUTNI COVID

- Pandemija COVID -19 virusom nije samo prirodna pojava jer živimo u krajnje povezanom društvu
- U ovoj epidemiji prisutan je složeni odnos društva i bolesti COVID-19, sa velikom ulogom sile u oblasti informacione tehnologije i javnih percepcija uopšte
- Uključeni su kulturološki faktori, ali i emocije kao što su odgovornost, poverenje i strah tokom krize

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

MENTALNI POREMEĆAJI U EPIDEMIJI

- Uticaj na mentalno zdravlje je veliki
- Poremećaj normalnog života tokom pandemije COVID-19 je velika pretnja mentalnom zdravlju
- U stresu se pokreće mobilizacija psihološke snage u cilju prevazilaženja stresne situacije
- Neposredno nakon krize, ostaje svest svega onoga što je moglo da se desi
- „bolest posle bolesti“ - nakon susreta sa bolešću, dozvoljavamo sebi da osetimo strah i neizvesnost

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PSIHOLOŠKI I BIHEJVIORALNI SIMPTOMI U COVID-19

- Kognitivne smetnje
- Pojava „mentalnih magli“
- Anksioznost (najčešće)
- Depresija (najčešće)
- Nesanica (najčešće)
- Strah i strepnja (od infekcije, karantina ili samoizolacije..)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PSIHOLOŠKI I BIHEJVIORALNI SIMPTOMI U COVID-19

- Panična stanja
- Pojava OKP-a kod određenih struktura ličnosti ili pogoršanje bolesti kod već dijagnostikovanih OKP-a
- Zloupotreba alkohola i drugih psihoaktivnih supstanci
- Češće samopovređivanja i porast suicidalnog ponašanja.
- Porast porodičnog nasilja (za vreme izolacije)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

COVID-19 I ZDRAVSTVENI RADNICI

- ❑ Prema podacima Ujedinjenih Nacija, u mnogim zemljama (Kanada, Kina Pakistan..):
- ❑ Oko 50 % med. radnika izrazilo je potrebu za psihološkom podrškom,
- ❑ Kod 50% zdravstvenih radnika registrovana je depresivnost, u nešto manjem procentu anksioznost i nesanica

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PSIHIJATRIJSKI PACIJENTI U COVID EPIDEMIJI

- Osobe sa nekim mentalnim poremećajem imaju 65 % veće šanse da se zaraze nego oni koji nemaju takvih problema
- Karantin, izolacija- najčešće dovode do pogoršanja hroničnih mentalnih poremećaja
- Većina psihijatrijskih pacijenata ima nezdrave životne stilove (pušenje, gojaznost i neaktivnost..) što produbljuje medicinska stanja koja vode njihovoj povećanoj smrtnosti i morbiditetu
- Akutni stres može biti uzrok reaktivnih psihoza ili okidač za egzacerbaciju endogenih psihoza
- Ranija istraživanja govore da ljudi sa teškim mentalnim oboljenjima kraće žive -od 13 do 30 godina.

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

COVID-19 I STARE OSOBE

- Oko 20-40% COVID slučajeva su osobe starije od 65 godina
- Izolacija i socijalna deprivacija povećavaju nivo stresa, pogoršavaju kognitivne i bihevioralne simptome, imaju negativan uticaj na stare i njihove negovatelje
- Povećan broj komorbiditeta kod starih ubrzava propadanje opšte funkcionalnosti i pada kvaliteta života
- Kod starih, infekcija sa KOVID- 19 je moguć okidač za nastanak demencije
- Postojanje demencije povećava rizik za oboljevanje od COVID inf.
- Dementni pacijenti imaju težu kliničku sliku i češći smrtni ishod

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

COVID-19 I STARE OSOBE

- Preko 60% zemalja prijavilo je prekide u radu službi za mentalno zdravlje!
- 67% službi psihološkog savetovanja i 45% zdravstvenih radnika koji rade sa zavisnicima od psihoaktivnih supstanci- prestalo je da pruža usluge u vreme istraživanja!
- Više od trećine zemalja prijavilo je prekide u obavljanju hitnih intervencija, uključujući i osobe koje na dugotrajnoj hospitalizaciji

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

COVID-19 I STARE OSOBE

- U trećini zemalja je prekinut je pristup lekovima za mentalne poremećaje!
- Više od 80% razvijenih zemalja primenjivale su telemedicinu i teleterapiju u pružanju pomoći osobama sa ment. poremećajima (zemalje u razvoju su zaostajale u ovakvim rešenjima)
- U DZ NOVI SAD – psiholozi i psihijatrijska služba je, u jeku epidemije, putem telefona i mejlova, obavljala konsultativne razgovore sa pacijentima i davala predloge za farmakoterapiju

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

ŠTA RADITI ?

- U slučaju održavanja mentalnih tegoba koje su udružene sa padom opšte funkcionalnosti i kvaliteta života
- Neophodno je javiti se stručnjacima koji se bave mentalnim poremećajima- psiholozima i psihijatrima
- Često rade timski u tretmanu mentalnih poremećaja (kombinacija psihoterapije i farmakoterapije)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PROBLEMI LEČENJA

- Nепрепознавање psihičkih tegoba od strane pacijenta i njegove okoline
- Pogresno tumačenje tegoba
- Posledice kasne detekcije mentalnih poremećaja snosi pojedinac, porodica i cela društvena zajednica
- Stigmatizacija (strah i strepnja kao znak mentalne slabosti, izbegavanje “etiketiranja”)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

PREPORUKE ZA OČUVANJE MENTALNOG ZDRAVLJA

- Ograničite vesti i pazite šta čitate!
- Pričajte o strahovima! Razgovori sa bliskom osobom o onome što nas tišti, plaši, od čega strepimo
- Pitanje društvenih mreža?!
- Rutina...
- Zdravi životni stilovi
- Izdvojiti vreme za rasonodu, porodicu, prijatelje, razmisljanje o sebi
- Pronalaženje sopstvenog nacina da prevazidjemo neki stres
- Suočavanje sa problemima I traženje pomoći (Imamo situaciju da živimo u zemlji u kojoj su psihički poremećaji drugi najveći zdravstveni problem, a gde je i dalje „blam“ zatražiti pomoć)

XVII VOJVOĐANSKI DANI OPŠTE MEDICINE

LITERATURA

1. United Nations. Policy Brief: COVID-19 and the Need for Action on Mental Health

Dostupno na: <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-05/UN-Policy-Brief-COVID-19-and-mental-health.pdf>

2. CDC. Coping with Stress

Dostupno na: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/managing-stress-anxiety.html>

3. Talevi, D.; Socci, V.; Carai, M.; Carnaghi, G.; Faleri, S.; Trebbi, E.; di Bernardo, A.; Capelli, F.; Pacitti, F. Mental health outcomes of the CoViD-19 pandemic. Riv. Psichiatria. 2020, 55, 137–144.

Dostupno na: <https://www.mdpi.com/1660-4601/17/18/6794/htm>

4. Hossain M., Tasnim S., Sultana A., Faizah F. Epidemiology of mental health problems in COVID-19: A review. PsyArXiv. 2020. 9: 636

Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7549174/>

5. Montalvan V, Lee J, Bueso T et al (2020) Neurological manifestations of COVID-19 and other coronavirus infections: a systematic review. Clin Neurol Neurosurg 194:105921.

Dostupno na: : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7227498/>